
priopćenja

Stjepan Herceg

O PREKIDU TRUDNOĆE U SMISLU ZAKONA

Pravo na slobodno odlučivanje na rađanje djece

I. Ustavna odredba čl. 191. Ustava SFRJ glasi: „Pravo je čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djeteta. To se pravo može ograničiti samo radi zaštite zdravlja.”

Istovjetnu odredbu sadrži Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece SRH (*MN*, br. 18 od 4. 5. 1978.) u članu 2., uz dodatak da je ograničenje istaknutog prava moguće pod uvjetima i na način koji određuje ovaj zakon.

Po prirodi stvari odluka o rađanju pretpostavlja da je dijete začeto, jer se u protivnom može govoriti samo o slobodnoj odluci u pogledu budućeg začeca. Stoga zakonodavac u posebnoj poglavlju spomenutoga republičkog zakona regulira materiju koja se tiče sprečavanja neželjenog začeca koje se postiže kontracepcijom ili sterilizacijom. Dakle, očito se pod pravom na slobodno odlučivanje o rađanju djeteta razumijeva čovjekovo pravo da samostalno odluči o sudbini začetog, ali još nerođenog djeteta.

II. Iz samog teksta Zakona proizlazi da je čovjek nosilac prava, što nužno upućuje na zaključak da se radi o roditeljima jer se samo oni pojavljuju kao potencijalni nosioci prava. U protivnom bi zakonodavac govorio samo o budućem ocu ili pak o budućoj majci. Budući da otac nije izriječno isključen od prava, to znači da mu ono pripada. Navedena je proklamacija, međutim, bez ikakva oslonca u Zakonu budući da se u poglavlju po nazivom „Prekid trudnoće” kao aktivni činilac spominje samo trudna žena. Prema tome, otac začetog djeteta samo je deklarativno nosilac prava na odlučivanje o rođenju začetog djeteta. Praktično, otac začetog djeteta takvu odluku ne može donositi, a još je manje ostvarivati.

III. U daljnjem razmatranju mora se dakle prihvatiti činjenica da je trudna žena jedini nosilac prava. Začetom djetetu ne priznaje se svojstvo pravnog

subjekta pa također ne može biti nosilac prava. Već je spomenuto da se pravo čovjeka (trudne žene) može ograničiti samo radi zaštite zdravlja, no ta formulacija zbog nepreciznosti ne zadovoljava. Ne može se, naime, pouzdano tvrditi radi li se samo o zaštiti zdravlja trudne žene ili pak i o zaštiti zdravlja začeta djeteta. Bilo bi poželjno da se navedena zakonska odredba tiče i zdravlja djeteta u majčinoj utrobi, no zakonska odredba na početku citiranog člana Zakona glasi: „Ako su ispunjeni uvjeti za prekid trudnoće, trudna žena se upućuje liječniku koji vrši prekid trudnoće.” Ova odredba potvrđuje uvjerenje da se štiti zdravlje trudne žene, dok se o pravu začeta djeteta na adekvatnu zaštitu uopće ne može govoriti ako su ostvareni traženi uvjeti za prekid trudnoće.

IV. Član Zakona općenito određuje: „Prekid trudnoće se može izvršiti do isteka 10 tjedana od dana začeća.”

Odluku o prekidu trudnoće kroz naznačeno razdoblje donosi trudna žena. Pobačaj je, dakle, toliko legaliziran i liberaliziran da se doista može reći da je pravo trudne žene na prekid trudnoće zakonom priznato u punoj mjeri, a trudnica je posve samostalna u svojoj odluci, što nije slučaj u nastavku vremena.

Naime, u smislu odredbe čl. 15., stav 3, Zakona, nakon isteka 10 tjedana od začeća trudnoća se može prekinuti po odobrenju nadležne komisije. Tada trudničinu pravo da prekine trudnoću više nije apsolutno, jer ako komisija odbije dati odobrenje, tada začeto dijete biva posredno zaštićeno pa bi moralo biti rođeno i protiv volje vlastite majke. Ne ulazeći ovdje u analizu indikacija ili razloga za odobrenje pobačaja, treba konstatirati da trudna žena nema nikakve dopuštene mogućnosti da prekine trudnoću nakon isteka 10 tjedana od začeća ako nema odobrenja nadležne komisije. Ako ipak i u tom slučaju odluči prekinuti trudnoću, tada buduća majka postupa protiv Zakona koji na opisani način, u interesu zdravlja ograničava njezino pravo. Prekid trudnoće pod takvim uvjetima moguć je i samopobacivanjem, koje u našem pravu nije kažnjiv čin. Moguće je također da na zahtjev trudne žene prekid trudnoće obavi treća osoba, što je u smislu odredbe člana 40. KZ SRH kvalificirano kao krivično djelo, ali samo s obzirom na toga trećeg počinitelja. Stav 1 člana 40. KZ SRH glasi: „Tko protiv propisima o prekidu trudnoće trudnoj ženi s njezinim pristankom izvrši: započne vršiti ili pak pomogne izvršiti prekid trudnoće, kaznit će se...”

I ova zakonska formulacija ne zadovoljava, jer se i u tom slučaju prekid trudnoće redovito izvodi na inicijativu i zahtjev trudne žene, iako zakon govori o njezinu pristanku. Naime, po logici stvari, o pristanku je moguće govoriti tek onda kada inicijativa ili zahtjev potječu od treće osobe.

Trudna žena uvijek je izvan krimogene zone, tj. njoj se ne prijete nikakvom kaznom makar prekine trudnoću bez odobrenja nadležne komisije. Rezultat opisanog stanja u praksi je poznat, on vodi u tzv. ilegalni abortus, koji prema raspoloživim brojčanim podacima nadilazi broj artifičijalnih pobačaja (prekida trudnoće).

Zanemarijući trenutno sudbinu začeta djeteta, mora se istaknuti da ono nije jedina žrtva ilegalnog pobačaja. Često je to i majka, čije je zdravlje, posebno u takvom slučaju ozbiljno ugroženo. Nerijetko ugrožen je i majčin život, jer je isto tako poznato pod kakvim se okolnostima redovito zbiva protupravni prekid trudnoće. Stoga treba zaključiti da je zakonodavčeva težnja usmjerena na zaštitu zdravlja trudne žene ostala nezadovoljena, tj. zakon nije postigao svrhu. Svakidašnja životna praksa dokaz je ispravnosti izraženog uvjerenja.